

Elżbieta Kossakowska

ZNACZENIE STRUKTURALNE A ZNACZENIE LEKSYKALNE W NAZWACH NOSICIELI CECH

Podstawowym źródłem wiedzy o zasobie leksykalnym danego języka jest słownik, gdzie cytowana jest wartość leksykalna przytaczanego wyrazu. Najważniejszym celem słowników jednojęzycznych jest kodyfikacja i ilustracja zasobu słownictwa jako systemu jednostek leksykalnych. Dzięki результатам badań onomazjologicznych, semazjologicznych, a w szczególności analizy łączliwości (walencji w tekście i wartościowości w systemie języka) wyrazów, hasła słownikowe wyjaśniają wartość realną jednostki leksykalnej oraz określają jej miejsce w granicach systemu leksykalnego¹. W pracach lingwistycznych postuluje się ilustrowanie związków systemowych wyrazów hasłowych², co daje możliwość późniejszego wykorzystania definicji słownikowych w opisie semantyki leksykalnej. Tak zbudowane hasła słownikowe mogą być narzędziem do wyjaśniania i opisywania relacji między elementami strukturalnymi wyrazów pochodnych, a także mogą znaleźć zastosowanie w badaniach treści realnej wyrazów, związków wyrazowych i jednostek frazeologicznych. W hasle słownikowym może dominować jeden z poziomów opisu, a mianowicie: lingwistyczny, ontologiczno-językowy lub encyklopedyczny³.

Poglądy językoznawców na znaczenie językowe wyrazu formowały się pod wpływem trzech teorii znaczenia: asocjacionistycznej, teorii określającej znaczenie jako sposób użycia wyrazu oraz teorii relatywistycznej⁴. Według tej ostatniej, znaczenie wyrazu określa się na podstawie następujących czynników: 1. relacji wyrazu do fragmentu rzeczywistości pozajęzykowej, 2. relacji wyrazu do pojęcia oraz 3. relacji wyrazu

do systemu leksykalnego⁵. Odniesienie do zjawiska rzeczywistości pozajęzykowej może zachodzić na podstawie wzajemnych relacji kategorii pojęciowych, czyli dokulilowskich kategorii onomazjologicznych, tworzących w danym języku podstawę nazwy⁶. Onomazjologiczny punkt wyjścia do analizy leksykologicznej pozwala na klasyfikowanie słownictwa motywowanego według kategorii słowotwórczych. Jedną z nich są nomina attributiva, czyli odprzymiotnikowe nazwy nosicieli cech, np.: śmiałek, wesołek. Ich strukturę stanowi zatem relacja kategorii substancji (reprezentowanej przez rzeczownik) do kategorii właściwości (reprezentowanej przez przymiotnik). Kategoria substancji, scharakteryzowana przez onomazjologiczny motyw właściwości oraz przez stosunki zachodzące między nimi, jest nosicielem tej właściwości⁷. Zasadnicze zagadnienie z tym związane dotyczy stopnia, w jakim znaczenie danego wyrazu odzwierciedla strukturę pojęciową rzeczywistości.

Znaczenie jako komponent treści jednostki leksykalnej jest także wyrazicielem stosunku danego znaku do innych znaków wewnątrz systemu leksykalnego języka. W znaczeniu leksykalnym formacji motywowanych odniesienie do pojęcia oraz do innych znaków następuje pośrednio. "Pośrednikiem" jest tu znaczenie podstawy motywującej oraz znaczenie derywacyjne (strukturalne) wyrazu motywowanego. Pojęciem pośrednim między znaczeniem strukturalnym a leksykalnym jest wprowadzona przez W. Humboldta forma wewnętrzna. Nadal jest ona przedmiotem wielu badań i rozważań. Forma wewnętrzna jest interpretowana jako sposób przedstawienia rzeczywistości pozajęzykowej⁸ czy też jako obraz, który legł u podstawy nominacji⁹. Pojęcie formy wewnętrznej ujawnia onomazjologiczny charakter nazwy¹⁰. Forma wewnętrzna zawiera motyw onomazjologiczny (w przypadku kategorii nosicieli cech - właściwość) oraz jego relację do wyrazu pochodnego¹¹. Uwypuklając związek między budową morfemową wyrazu a jego semantyką, forma wewnętrzna jest typową i najważniejszą cechą derywatu jako złożonego znaku rzeczywistości¹².

Celem niniejszych rozważań jest próba odpowiedzi na pytanie, jaki jest stosunek znaczenia strukturalnego¹³ do znaczenia leksykalnego, jaką funkcję pełni forma wewnętrzna wewnątrz w podtrzymaniu związku motywacyjnego (leksykalnego i strukturalnego) danej nazwy z cechą wyjściową (właściwością onomazjologiczną), która legła u podstawy motywacji.

Podstawę klasyfikacji i analizy wybranego przez nas materiału językowego, tj. rzeczowników o znaczeniu nazw nosicieli cech¹⁴, stanowi relacja właściwości onomazjologicznej derywatu do jego znaczenia leksykalnego oraz - znaczenia strukturalnego do leksykalnego wyrazu. Według tego kryterium wyłoniliśmy sześć grup wyrazów, które kolejno będziemy omawiać.

1. Pierwszą grupę wyrazów stanowią te, dla których właściwość onomazjologiczna wyrażona w formie wewnętrznej jest prymarną, tzn. jest cechą definicyjną¹⁵ dla znaczenia powstałej nazwy (por: grubas - 'człowiek gruby', czyli 'ten, który jest jakiś'. Znaczenie podstawy słowotwórczej jest identyczne ze znaczeniem leksykalnym). W tego typu derywatach, według teorii M. Dokulila, jest wyrażona zarówno baza onomazjologiczna (tj. klasa pojęć, do których zostało zasze-regowane nazwane zjawisko, w prezentowanej analizie - nosiciel cechy), jak i właściwość. Znaczenie leksykalne jest sumą znaczeń morfemu leksykalnego i słowotwórczego danego wyrazu. Forma wewnętrzna równa się znaczeniu strukturalnemu, to zaś - leksykalnemu. Omawianą grupę leksemów reprezentują nazwy osobowych w większości nosicielei cech. Są to nazwy charakteryzujące i oceniające człowieka ze względu na posiadaną przez niego cechę fizyczną bądź psychiczną. Por. nazwy polskie: starzec, grubas, chudeusz, medrzec, głupiec, tepak, ponurak, śmiałek, wesołek i rosyjskie: великан, малыш, толстяк, худышка, мудрец, глупец, тупица, весельчак, смельчак i in. W tej grupie znajdują się również niezbyt liczne nazwy nieosobowych nosicieli cech, np.: głupstwo, ohydztwo, pustkowie, a także znakomitość, глупость, нелепость. Wyrazy

te mają strukturę 'coś, co jest jakieś' oraz 'ktoś, kto jest jakiś'. Wymienione derywaty formalnie należą do nazw cech abstrakcyjnych, lecz wskutek utraty "abstrakcyjności" znaczenia uległy procesowi konkretyzacji, a więc przemieszaniu do nazw atrybutywnych. Nazwy osobowych i nieosobowych nosicieli cech tej grupy określa się jako derywaty właściwe¹⁶, bowiem na ich znaczenie leksykalne składa się semantyka podstawy słowotwórczej i funkcji formantu, czyli znaczenie strukturalne.

2. W odróżnieniu od poprzedniej grupy następna charakteryzuje się szerszym zakresem znaczenia strukturalnego, które jest bardziej abstrakcyjne niż sprecyzowany dopiero w znaczeniu leksykalnym subiekt cechy. Owa cecha nadal jest definicyjna. Np.: łysina to strukturalnie - 'to, co jest jakieś', czyli 'miejsce łyse'. Brak sprecyzowania subiektu cechy sprawia, że w każdym akcie nominacji powstaje wyraz o nowym realnym znaczeniu. Np.: łysina - la. 'miejsce na głowie огоłoczone z włosów lub z przeredzonymi włosami'; 'głowa łyśa, nie pokryta włosami'; lb. przen. 'łysiny w lesie'. 2. 'biała, podłużna plama na czole kłaczy lub krowy' (SJP-Szym).

W polskiej tradycji językoznawczej niewyraźność znaczenia leksykalnego w strukturze wyrazu jest nazywana nadwyżką semantyczną¹⁷, w rosyjskiej i radzieckiej także - frazeologicznością lub idiomatycznością znaczenia leksykalnego¹⁸. W tej grupie odnotowujemy tylko nieosobowe nazwy nosicieli cech, żywotne i nieżywotne. Liczne są nazwy zwierząt ze względu na ich maść. Nazwy koni: gniadosz, łysek, łyśka, łysoń (zwierzę z łyśiną na czole), siwek, СІВКА; nazwy krów: белянка¹⁹, красьянка, пестрянка 'корова белой, красной, пестрой масти'; Nazwy lasów, zagajników i zarośli: brzezi-na, березняк, глушняк, листвяк, сосняк - 'березовый, лиственный, сосновый лес'. Nazwy roślin: медунца, душица - 'медоносное, душистое растение'.

Przeanalizowany materiał pozwala stwierdzić, że grupę wyrazów, w której znaczenie strukturalne jest szersze niż

leksykalne, tworzą wyrazy stylistycznie nacechowane (styl potoczny) oraz słownictwo gwarowe.

3. W kolejnej grupie znajdują się wyrazy, których znaczenie zarówno bazy onomazjologicznej, jak i właściwości przybiera konkretną postać dopiero w znaczeniu leksykalnym. Zawartość leksykalna owych wyrazów jest bogatsza od znaczenia strukturalnego. Człon pośredniczący między ogólnie zaznaczoną bazą i właściwością pozostaje nie wyrażony. Forma wewnętrzna stwarza wtedy warunki dla różnorodnej konkretnej semantyki wyrazu²⁰. Za ilustrację tego stwierdzenia niech posłużą następujące przykłady derywatów i ich znaczeń: zielonka - 1. '(...) mieszanka ze świeżo skoszonych roślin pastewnych, używana jako pasza dla zwierząt gospodarskich'; 2. Bot. 'jadalny, późnojesienny grzyb (...) o żółtozielonym owocniku i miłym zapachu'; 3. 'w okresie okupacji niemieckiej podczas II wojny światowej żandarm niemiecki (w zielonym) mundurze'; 4. w gwarze obozowej 'zielony trójkąt przyszyty na odzieży. oznaka więźnia obozowego narodowości niemieckiej' (SJP-D). Łyska - 1. 'klacz, krowa z łysiną'; 2. zool. 'ptak z rodziny chruścieli o ubarwieniu prawie czarnym, jaśniejszym, prawie białym dziobie i białej blaszce czołowej' (SJP-D), czyli z łysym miejscem na czole (przyp. aut.). Bocznicą - 1. 'boczna ulica, odnoga głównej drogi'; 2. 'boczny tor kolejowy przeznaczony do specjalnego użytku (...)'; (SJP-Szym). Ślepiec - 1. 'człowiek ślepy, niewidomy'; 2. zool. (...) 'gryzoń o krótkich nogach, muszlach usznych prawie całkowicie zredukowanych, oczach małych' (SJP-D).

Мокрец - 1. 'мокрый лишай на конечности крупных домашних животных. 2. 'trawa, rosnąca w srych miejscach' (MAS).

Зелёнка - 1. 'спиртовой раствор бриллиантовой зелени 2. зеленый корм для скота, а также культуры, идущие на такой корм' (MAS).

Wieloznaczność derywatów w tej grupie wpływa nie tyle z wieloznaczności podstaw słowotwórczych, co z szerokiej ich łączliwości (np.: zielona trawa, grzyb, odzież; boczna ulica, tor kolejowy; łysy człowiek, zwierzę; ślepy człowiek, zwierzę itp. Znaczenie derywatów od nich powstałych, nieczytelne

w izolacji, aktualizuje się w kontekście związku wyrazowego czy zdania²¹. Wyrazy tej grupy są formacjami przejściowymi między derywatami właściwymi a derywatami asocjacyjnymi. Nazywa się je derywatami nieregularnymi semantycznie²². Owe leksemy w dalszym ciągu są pochodnymi, bowiem ich znaczenie leksykalne zawiera znaczenie wyrazu podstawowego, a właściwość onomazjologiczna nadal jest cechą definicyjną formacji.

4. Grupę derywatów o nieregularnej również semantyce stanowią nazwy motywowane jednym ze znaczeń podstawy słowotwórczej. Zatem zakres znaczenia właściwości onomazjologicznej jest węższy niż zakres znaczenia strukturalnego ('coś, co jest jakieś'). Np.: zielenizna - to potoczna nazwa nie-dojrzałych, czyli zielonych owoców i warzyw (SJP-D); staryzna - 'znoszona, podniszczona odzież' (SJP-D), czyli stara odzież (przyp. aut.).

5. Kolejną grupę nazw nosicieli cech łączy właściwość onomazjologiczna, będąca cechą postrzeżeniową, już niedefinicyjną. "Wspólna część znaczenia derywatu i podstawy może być rozumiana jako zespół cech asocjacyjnych, społecznie ustabilizowany, nie mający jednak rangi cechy definicyjnej (...). Derywaty oparte na takim związku z podstawą przyjęto nazywać derywatami onomazjologicznymi"²³ (in. asocjacyjnymi). W omawianej grupie znajdują się tylko przedmiotowe nazwy identyfikujące (w odróżnieniu od poprzednich, charakteryzująco-oceniających)²⁴.

Przedmiot nazwany przez derywat nie jest nosicielem cechy, wynikającej z podstawy, gdyż cecha owa jest związana tylko pośrednio z desygnatem derywatu. W tej grupie występują nazwy botaniczne, zoologiczne, medyczne, nazwy przedmiotów konkretnych. Np.: głębiel - zool. 'ryba słodkowodna z rodziny łososiowatych żyjąca w głębokich jeziorach (...)' (SJP-Szym); bielak - zool. 'zając zmieniający zimą ubarwienie na białe z wyjątkiem końców uszu (...)' (SJP-Szym).

Мокрица - 1. зool. 'мелкое, ракообразное животное, живущее в сырых местах'. 2. бот. 'мелкое, травянистое сорное расте-

ние с лежащими стеблями и мелкими белыми звездчатыми цветочками, растущее в сырых местах` (MAS).

Dłużysa - спец. `długi pień świętego drzewa, grubizna o długości 9 metrów (...)` (SJP-Szym). Gniliec - zootechn. `zakazna choroba jedwabników wywołana przez bakterie gnilne (...)` (SJP-Szym). Bocznik - techn. `rodzaj struga stolarskiego do obróbki miejsc trudno dostępnych` (SJP-Szym) i inne. Struktury te w poczuciu mówiących zachowują związek z podstawą, reprezentują mechanizm nazywania `coś jest jakieś`, chociaż oparty na cechach niepierwszorzędnych dla nominacji (kolor, miejsce, gdzie rośnie, pora kwitnienia, dojrzewania, rozmiar, przeznaczenie)²⁵.

6. Następna grupa została wyodrębniona ze względu na wykluczający stosunek znaczenia strukturalnego i leksykalnego (brak wspólnych elementów semantycznych tych znaczeń). W takich warunkach wyrazy tracą również formę wewnętrzną. Stanowią one dużą część terminologii specjalistycznej, botanicznej, zoologicznej. Np. bogatka - zool. `gatunek owadożernej sikory o barwnym upierzeniu, zamieszkującej tereny Eurazji i Afryki` (SJP-Szym); brudnice - zool. `rodzina obejmująca około 1900 gatunków motyli nocnych białawych lub brunatnych, których gąsienice żywią się liśćmi drzew i krzewów (...)` (SJP-Szym); синица - зоол. `певчая птичка с пестрым оперением из отряда воробьиных` (MAS).

W tej grupie formacji nastąpiło zatarcie związku znaczeniowego z właściwością pierwotną wyrazu podstawowego z jednoczesnym utrzymaniem podzielności słowotwórczej derywatu. Znaczenie leksykalne, tracąc związek ze strukturalnym, jest determinowane przez relacje z określoną klasą zjawisk, przedmiotów, przez związek derywatu z pojęciem. Formacje te nie ulegają całkowitemu procesowi leksykalizacji, gdyż - jak zauważa M. Dokulil - "(...) aktualnie istnieją inne warunki leksykalizacji aniżeli w przeszłości. Mówiąc dokładniej, warunki te są obecnie mniej przychylne niż kiedyś. Fakt ten pozostaje w związku z postępującą intelektualizacją języka,

bowiem nowe nazwy są dziś tworzone bardziej świadomie, zgodnie z żywymi tendencjami systemu nazywania w danym języku, a także na podstawie głębszego poznania nazywanych zjawisk"²⁶.

Tworzenie tego typu formacji zgodnie z "żywymi tendencjami systemu nazywania w danym języku" znalazło odzwierciedlenie w strukturze morfemowej, w której w najbliższym czasie nie zajdą prawdopodobnie żadne zmiany fonetyczne typu absorpcji i perintegracji morfologicznej ani w podstawie, ani na granicy morfemów; sprzyjają temu również formanty o stosunkowo wysokiej produktywności.

Na marginesie rozważań znalazła się grupa nazw nosicieli cech, wydzielona nie na podstawie opozycji 'znaczenie strukturalne a leksykalne', lecz na podstawie pochodzenia właściwości pierwotnej, będącej kalką semantyczną z języka łacińskiego bądź greckiego. Są to nazwy botaniczne i zoologiczne. Np.: gruboszowate - Crassulaceae (łac. crassus - gruby), rodzina roślin zielnych z klasy dwuliściennych (...) charakteryzujących się grubymi mięsistymi pędami lub liśćmi, w których gromadzą wodę (SJP-Szym); mięczak - Mollusca (łac. mollis - miękki), typ zwierząt, do którego należą ślimaki i małże (SJP-D); czerwoniec - Ceratodon purpureus (łac. czerwony), pospolity gatunek mchu liściastego (SJP-Szym); miłek - Adonis vernalis (łac. Adonis - greckie imię męskie człowieka o miłej powierzchowności (...), roślina o kwiatach żółtych lub czerwonych, rosnących w Azji i Europie Środkowej (...)) (SJP-D); również w języku rosyjskim nazwa wielosiżu - красавка - белладонна обыкновенная (...), Atropa belladonna (łac. bellus - ładny, piękny, ros. красивый). Białaczka - leukemia (grec. leukos - biały, haima - krew), choroba narządów krwiotwórczych (SJP-Szym).

Tu forma wewnętrzna nie odzwierciedla specyfiki narodowej (o której wspominał jeszcze W. Humboldt) w procesie nominacji. Prawdopodobnie niektóre z tych wyrazów są kalkami semantycznymi w języku polskim i rosyjskim, bowiem w naszych realiach albo nie było odpowiedniego desygnatu, albo weszły

one do użycia jako popularne nazwy równoległe do oficjalnie przyjętych terminów.

W podsumowaniu analizy należy podkreślić, iż derywaty właściwe, semantyczne wykazują zgodność między znaczeniem strukturalnym a leksykalnym. Znaczenie leksykalne tych wyrazów wynika ze znaczenia podstawy słowotwórczej i formantu. Tym samym w hasłach słownikowych omawianych leksemów zawarte jest nie tylko odniesienie do pojęcia, lecz definicja słownikowa zaopatrzona jest w parafrazę słowotwórczą. Im bardziej znaczenie strukturalne oddala się od leksykalnego, tym mniej w poszczególnych definicjach słownikowych charakterystyk lingwistycznych danego wyrazu, ewentualnie zamieszcza się je dopiero na drugim miejscu, np.: nizina - 'obszar lądowy leżący poniżej 300-200 metrów nad poziomem morza; miejsce, okolica nisko położone' (SJP-D). Wreszcie znaczenie leksykalne wyrazów, które uległy semantycznej leksykalizacji, nie wypływa ze znaczenia strukturalnego. W tych wyrazach mówiący danym językiem mogą określić znaczenie strukturalne, ale nie będzie ono determinowało leksykalnego.

Jeżeli znaczenie leksykalne wyrazów, będące odzwierciedleniem nie tylko relacji znaku do pojęcia, ale i relacji znaku do znaku w systemie leksykalnym znajdzie konsekwentny wyraz w pracach leksykograficznych (wszak wyrazy pochodne stanowią większość w słownictwie języków słowiańskich), to słowniki w większym niż dotychczas stopniu będą źródłem wiedzy również o systemach słowotwórczych języków.

PRZYPISY

¹ Słownik języka polskiego, pod red. W. Doroszewskiego, t. 1, Warszawa 1958, s. XXX-XXXIV.

² Por. A.P. Jewgienjewa, Prospekt sinonimiczeskogo słownika ruskogo jazyka, Leningrad 1963; J.N. Karaułow, Słownik komponent opisanija jazykow w: Principy opisanija jazykow mira, Moskwa 1976.

³ A.A. Ufimcewa, Leksiczeskoje znaczenije. Principy semiologiczeskogo opisanija leksiki, Moskwa 1986, s. 14-15.

⁴ S. Kania, J. Tokarski, Zarys leksykologii i leksykografii polskiej, Warszawa 1984, s. 155.

⁵ Tamże, s. 157. Por. również L.A. Nowikow, Siemantika ruskogo jazyka, Moskwa 1982.

⁶ M. Dokulil, Teoria derywacji, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979.

⁷ Tamże, s. 46-47.

⁸ A.A. Potiebnia, Iz zapisok po ruskij grammatike, t. 1-2, Moskwa 1958, s. 47.

⁹ W.G. Gak, Biesiedy o francuzskom słowie, w: Iz sravnitelnoj leksykologii francuzskogo i ruskogo jazyka, Moskwa 1966, s. 27.

¹⁰ O.P. Jermakowa, E.A. Ziemskaja, Sopostawitielnoje izuczenie słowobrazowanija i wnutriennija forma słowa w: Izwiestija Akademii nauk SSSR. Sierija litieratury i jazyka 1987, 6, s. 518.

¹¹ M. Dokulil, op. cit., s. 132.

¹² O.P. Jermakowa, E.A. Ziemskaja, op. cit., s. 518.

¹³ Znaczenie strukturalne rozumiane jako część znaczenia wyrazu pochodnego, która wynika ze znaczenia (funkcji) formantu i znaczenia tematu słotwórczego w: Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia, Warszawa 1984, s. 326.

¹⁴ Materiał językowy został wybrany ze słowników: Słownik języka polskiego, pod red. W. Doroszewskiego, t. 1-10, Warszawa 1958-1969 (SJP-D); Słownik języka polskiego, pod red. S. Szymczaka, t. 1-3, Warszawa 1981 (SJP-Szym); Słownik współczesnego ruskogo litieraturnego jazyka, Moskwa 1950-1965, t. 1-17 (BAS); Słownik ruskogo jazyka, Moskwa 1982, t. 1-4 (MAS). W niniejszych rozważaniach pragniemy wykazać, że stosunek znaczenia strukturalnego do leksykalnego nazw nosicieli cech może być badany na materiale polskim i rosyjskim, ponieważ w równym stopniu dotyczy leksyki obu języków.

¹⁵ W. Doroszewski stawia następujące wymagania definicji słownikowej: "Definicja słownikowa powinna być oparta przede wszystkim na jasnym uświadomieniu sobie obiektywnej, rzeczowej treści tego, do czego ma się odnosić, i powinna w jak największym stopniu wyzyskiwać te elementy znaczeń wyrazu, które są najwyraźniej utrwalone, wyraźnie wykrystalizowane w myśleniu społeczno-językowym". Zob. W. Doroszewski, Elementy leksykologii i semiotyki, Warszawa 1970, s. 288.

¹⁶ Por. Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia, op. cit., s. 315; R. Grzegorzczkova, J. Puzynina, Słotwórstwo współczesnego języka polskiego, Warszawa 1979, s. 21.

¹⁷ Np.: Gramatyka współczesnego..., op. cit., s. 314.

18 O.P. Jermakowa, Leksykalne znaczenia proizwodnych słow w russkom jazykie, Moskwa 1984.

19 Motiwacyonnyj dialektnyj słowar', pod red. O.J. Bli-nowoj, Tomsk 1982, s. 5-207. Słownik jest nowym typem słownika, którego hasła charakteryzują stosunki motywacji leksykalno-słowotwórczej. Treścią każdego hasła jest znaczenie motywacyjne wyrazu, czyli stosunek wyrazu motywowanego do wyrazu o takim samym rdzeniu słowotwórczym. Stosunki te autorka mianuje motywacją leksykalną, wyraz jednorodny - motywatores leksykalny. Przytoczone są również wyrazy o identycznej budowie słowotwórczej, czyli motiwatory strukturalne, a stosunek wyrazu hasłowego do motiwatorow strukturalnych nazwano motywacją strukturalną. Znaczenie motywacyjne utożsamia się z formą wewnętrzną (do formy wewnętrznej należy odniesienie do desygnatu).

20 M. Dokulil, op. cit., s. 139.

21 Ten sposób "filtracji" znaczenia podpowiada I.G. Miłosławski w: Woprosy słowobrazowatielnogo sintieza, Moskwa 1980, s. 100.

22 Gramatyka współczesnego..., op. cit., s. 316. Patrz również J. Puzynina, O dwóch typach słowotwórstwa synchronicznego w: Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu, nr 27, 1973, Warszawa - Poznań 1975, s. 62-64 oraz A. Nagórko-Kufel, O dwóch typach motywacji leksemow rzeczownikowych we współczesnej polszczyźnie, "Poradnik Językowy", 1975, z. 10, s. 531.

23 R. Grzegorzczkowa, J. Puzynina, op. cit., s. 21.

24 N.D. Arutiunowa, Priedłożeniye i jego smysł. Łogiko-semantyczne problemy, Moskwa 1976.

25 M.W. Panow, O słowie kak o jedinice jazyka, Moskwa 1956, Uczebnyje zapiski MGPI im. Potiomkina, t. 51. Wśród wyrazow posiadających nadwyżki semantyczne autor wyróżnił również nazwy o znaczeniu cechy zewnętrznej.

26 M. Dokulil, op. cit., s. 139-140.

Эльжбета Коссаковская

СТРУКТУРНОЕ ЗНАЧЕНИЕ И ЛЕКСИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ В НАЗВАНИЯХ НОСИТЕЛЕЙ ПРИЗНАКОВ

В настоящей статье анализируются отношения структурного (словообразовательного) и лексического значений в польских и русских названиях носителей признаков. Ономазиологический подход к названной категории применяется с целью ответить на вопрос, какое место в лексическом значении занимает ономазиологический признак и базис; каково их отношение к субстан-

ции, т.е. одной из ономазиологических категорий, выдвинутых М. Докулилом; какую роль играет внутренняя форма слова в сохранении связей структурного и лексического значений. Предлагается классификация слов по критерию наличия структурного значения в семантическом наполнении дериватов. Анализ собранного материала по данному критерию позволил выделить шесть групп лексем.